

ПЛАН

**реалізації Стратегії
регіонального розвитку
Дніпропетровської області
на період до 2027 року
на 2021 – 2023 роки**

**(УЗАГАЛЬНЕННЯ ПРОГРАМ ТА
ПРОЄКТІВ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ,
ІНІЦІЙОВАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ
ГРОМАДАМИ ОБЛАСТІ)**

1. Вступ

1.1. Стратегія регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року

Стратегія регіонального розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року (далі – Стратегія) охоплює ключові напрями розвитку Дніпропетровщини.

Стратегія враховує специфіку регіонального планування, особливості соціально-економічного розвитку регіону та спрямована на вирішення його сучасних проблем.

Стратегія забезпечує системний та комплексний підхід до подальшого розвитку області з метою ефективного використання наявного потенціалу. У ній ставляться стратегічні та операційні цілі розвитку регіону на основі принципів сталого розвитку.

Стратегія реалізується у два етапи: 2021 – 2023 та 2024 – 2027 роки. План реалізації Стратегії (далі – План) представляє першочергові зусилля з перетворення поставлених стратегічних цілей у програми і проєкти з визначеними засобами реалізації, відповідальністю і часовими рамками впровадження.

У Стратегії використано напрацювання вітчизняних і закордонних учених, практичні пропозиції фахівців, а також бачення проблем, напрямів і цілей розвитку регіону його мешканцями та громадськими організаціями.

Соціально-економічний аналіз розвитку регіону показує, що незважаючи на економічне лідерство області у порівнянні з більшістю регіонів України, за окремими показниками соціальної та екологічної сфери, які суттєво впливають на якість життя громадян, ситуація в області не є найкращою. Відтак, оскільки головним об'єктом спрямування стратегічних зусиль регіонального розвитку є людина й якість її життя, було ухвалено рішення сформулювати нове стратегічне бачення розвитку області:

**Дніпропетровська область у 2027 році:
смарт-регіон, інвестиційно-привабливий та екологічно безпечний, з високотехнологічними індустріальними та аграрними комплексами, потужним експортним та освітньо-науковим потенціалом, з європейським рівнем надання послуг, де мешканцям усіх населених пунктів будуть забезпечені комфортні умови життя, самореалізації та розвитку особистості**

Метою Стратегії є створення на рівні передових європейських стандартів у межах смарт-спеціалізації та стратегічного бачення (до кінця 2027 року) відповідних умов, базових об'єктів і елементів інфраструктури задля забезпечення інвестиційно-привабливого та екологічно-коректного іміджу території через запровадження кластерної моделі розвитку та ефективного використання інноваційного потенціалу області.

Стратегія є документом, який має покладатись в основу регіонального планування та який реалізується через програми соціально-економічного розвитку, цільові регіональні програми, проєкти розвитку. В основі досягнення цілей Стратегії є створення на її основі плану реалізації, на новій інноваційній для української системи регіонального розвитку основі – як взаємоузгодженого у просторі та часі набору конкретних проєктів та заходів регіонального розвитку.

Схема Стратегії

Стратегічна місія				
забезпечити примноження людського капіталу на основі створення комфортних та безпечних умов життєдіяльності, збереження природних ресурсів, зростання економічного та наукового потенціалу області				
Стратегічні цілі (пріоритети)				
1. Посилення економічної конкурентоспроможності регіону	2. Екологічна та енергетична безпека	Інноваційний розвиток регіону на основі смарт-спеціалізації	3. Забезпечення якісних умов життя	4. Розвиток людського потенціалу
Операційні цілі (напрями)				
1.A. Зменшення економічних дисбалансів на основі розвитку промислово-виробничого комплексу	2.A. Створення умов для поліпшення стану довкілля	Смарт.A. <i>Розвиток потенціалу хімічного комплексу</i>	3.A. Розвиток інфраструктури регіону, благоустрій територій	4.A. Формування конкурентоспроможного інтелектуального капіталу
1.B. Розвиток агропромислового комплексу	2.B. Покращення управління відходами	Смарт.B. <i>Поліпшення умов для розвитку наукоємного виробництва, зокрема, машинобудування</i>	3.B. Підвищення до європейського рівня умов проживання мешканців області	4.B. Здоровий та культурний розвиток населення
1.C. Диверсифікація економіки монопрофільних міст	2.C. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики		3.C. Забезпечення якості соціально-гуманітарних послуг на рівні провідних європейських стандартів	
1.D. Розвиток туристичної сфери	2.D. Розвиток екомережі та рекреаційних зон		3.D. Ефективне публічне управління, розвиток е-демократії та е-урядування	

Реалізації Стратегії розвитку області має допомогти перетворити економіку області з досить повільно зростаючої, базованої на великих енергозатратах та виснаженні навколишнього природного середовища, економіки з великою асиметрією розвитку окремих територій області у більш модерну, базовану на інноваціях, активності підприємців економіку, що ґрунтується на оптимальному розміщенні економічних суб'єктів та ощадливому використанні природних ресурсів регіону.

1.2. План реалізації Стратегії на 2021 – 2023 роки

План реалізації Стратегії підготовлено за участю різноманітних суб'єктів регіонального розвитку шляхом семінарів-практикумів і обговорень, котрі відбувалися протягом 2019 року.

При підготовці Плану реалізації Стратегії було взято до уваги такі фактори, як визначення найбільш важливих проблем розвитку області, що можуть бути вирішені на регіональному рівні, виходячи з повноважень обласних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та ресурсів, які для цього можуть бути залучені, а також відповідність програм, напрямів і технічних завдань на проекти регіонального розвитку, що пропонуються у Плані, для досягнення стратегічних цілей, визначених у Стратегії.

Під час підготовки Плану реалізації Стратегії враховувалися основні положення Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2027 року.

Ураховуючи те, що Стратегія є амбітним документом з великим обсягом, потребує значних ресурсів для реалізації, а термін, на який вона розрахована, є досить довгим, План реалізації Стратегії готувався на нових концептуальних підходах:

додаткового вивчення соціально-економічної ситуації в області та уточнення на цій основі SWOT-матриці;

визначення пріоритетних операційних цілей для середньострокового планування (3 роки);

реальної наявності коштів, які можуть бути залучені для реалізації Стратегії; використання процесу підготовки Стратегії та проектів регіонального розвитку, як навчального ресурсу до впровадження проектного підходу на наступний довгостроковий період.

План розроблено з урахуванням вимог наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31 березня 2016 року № 79 «Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації» (зі змінами).

Широка група представників сторін, заінтересованих у регіональному розвитку, активно залучалася до процесу мобілізації регіональних ідей проектів, котрі оцінювалися і групувалися у тематичні програми відповідно до принципів синергії та взаємодоповнюваності.

Формування Плану реалізації Стратегії спиралося на вивчення можливих джерел фінансування та реальність залучення для його виконання необхідних ресурсів: державний та місцеві бюджети, можливі ресурси проектів міжнародної технічної допомоги, приватні інвестиції.

План реалізації Стратегії підготовлено для всієї території області, однак відповідно до бачення розвитку області, поставлених стратегічних цілей, значна увага приділяється вирішенню проблем сільських територій та моно-профільних міст, які мають мінімальні ресурси при значних економічних та соціальних проблемах.

У Стратегії визначено 4 стратегічні цілі:

посилення економічної конкурентоспроможності регіону;

екологічна та енергетична безпека;

забезпечення якісних умов життя;

розвиток людського потенціалу.

Досягнення цих стратегічних цілей можливе лише у довгостроковій перспективі, тому План реалізації Стратегії, який розроблявся на середньостроковий термін, у рамках цих стратегічних цілей визначив операційні цілі, досягнення яких наблизатиме вирішення стратегічних.

Економічна потужність області не має відповідної прямої кореляції з рівнем життя населення й динамічністю індексу людського розвитку.

Поряд з достатньо високим рівнем валового регіонального продукту на душу населення, достатньо високими показниками середньої заробітної плати, характерними проблемами області є великі диспропорції у розвитку адміністративно-територіальних одиниць, значне екологічне навантаження, що створює несприятливі умови для проживання людини, а також складна демографічна ситуація.

План реалізації Стратегії є документом середньострокового планування, побудованим відповідно до Стратегії на основі аналізу соціально-економічної ситуації в області, що враховує кращі практики країн – членів Європейського Союзу, які використовуються при плануванні регіонального розвитку.

1.3. Принципи розробки і впровадження Плану реалізації Стратегії

При підготовці Плану реалізації Стратегії взято до уваги такі фактори:

1. Наявність політичної волі до переведення процесів планування та реалізації політики регіонального розвитку у відповідність до практики Європейського Союзу.

2. Необхідність узгодження пріоритетів регіональних стратегій з Державною стратегією регіонального розвитку України до 2027 року.

3. Визначення найбільш важливих проблем регіонального розвитку області, які можуть бути вирішені на обласному рівні, виходячи з повноважень обласних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та ресурсів, що для цього можуть бути залучені.

4. Відповідність програм, напрямів та проєктів регіонального розвитку, що пропонуються у Плані реалізації Стратегії, для досягнення стратегічних цілей, визначених у Стратегії.

У процесі підготовки Плану реалізації Стратегії максимально застосовувалися принципи ЄС, методологія й інструменти для стратегічного та операційного планування з незначними поправками для врахування особливостей України та області. Принципи та інструменти, які застосовувалися для визначення напрямів розвитку і сфер втручання, передбачали:

партнерство – домовленість про спільні цілі шляхом консультацій та на основі консенсусу з представниками влади, ділових кіл, освітніх установ, організацій громадянського суспільства та інших відповідних заінтересованих сторін;

участь та спільну заінтересованість – забезпечення широкої соціальної згоди, чіткої громадської підтримки реалізації, заінтересованості діяти у напрямі спільних цілей, взаємної довіри, спільної відповідальності й підзвітності, а також захист від спроб окремих суб'єктів розвитку задовольнити лише власні інтереси;

сталість – результат застосування уставлених принципів і методологічних інструментів, таких як баланс і узгодженість стратегічних і операційних елементів (цілей, заходів, програм);

інтеграцію – досягнуту завдяки широкій участі всіх заінтересованих сторін та забезпеченню їх потреб на регіональному рівні через розробку спільних заходів;

інновацію – визначення оптимальних і оригінальних втручань (проектів) із метою забезпечення найбільш ефективного використання наявних ресурсів;

узгодженість, ієрархію та взаємопов'язаність – передбачення у планувальних документах нижчого рівня узгодженості з планами вищого рівня, з можливою більшою конкретизацією.

План реалізації Стратегії підготовлено на основі чинного законодавства та із застосуванням європейської практики, урахуваючи не сформованість українського правового середовища та практики щодо юридичної, організаційної, інституційної і фінансової підтримки політики розвитку, механізмів розподілу коштів та їх резервування для пріоритетів регіонального розвитку.

Консультації, проведені між членами експертних груп, сприяли посиленню їх заінтересованості й забезпечили взаємну згоду стосовно сфер втручання та основних пріоритетів розвитку, як головних елементів Стратегії і Плану реалізації Стратегії.

Виконання Плану реалізації Стратегії відбуватиметься на основі реалізації проектів регіонального розвитку, проектні ідеї щодо яких є його складовою частиною.

При формуванні показників місцевих бюджетів області на відповідний рік (середньострокову перспективу) в межах наявного фінансового ресурсу плануються видатки на реалізацію пріоритетних проектів з урахуванням строків впровадження цих проектів до кінця їх реалізації в рамках завдань і заходів Стратегії.

При підготовці планувальних документів, таких як місцеві програми соціально-економічного розвитку, окремі місцеві цільові програми, проекти цих документів мають урахувати можливість реалізації принаймні частини заходів, що передбачені цими документами, через проекти регіонального розвитку, визначені у Плані реалізації Стратегії.

Важливою інновацією нового інструменту регіонального розвитку, передбаченого Планом реалізації Стратегії, є запровадження проектного підходу для досягнення результату та максимальна відкритість і прозорість процесу відбору та реалізації проектів.

Будь-яка організація, що відповідає критеріям до можливих виконавців проекту регіонального розвитку, може підготувати та подати у визначеному форматі власний проект на отримання фінансування. Отримає фінансування проект, який найбільш повно відповідатиме меті програми розвитку, на пряму, міститиме найбільш реальні цілі та заходи для їх досягнення при найбільш низьких витратах.

Базуючись на результатах аналізу сильних та слабких сторін Дніпропетровської області та беручи до уваги короткий період, на який

розробляється План реалізації Стратегії, експертних груп визначено чотири програми, у рамках яких будуть реалізовуватись проекти регіонального розвитку протягом 2018 – 2020 років.

**Завдання реалізації програм:
конвертувати економічне багатство області у комфортне
та безпечне проживання її мешканців**

Програма 1	Програма 2	Програма 3	Програма 4
Посилення економічної конкурентоспроможності регіону	Екологічна та енергетична безпека	Забезпечення якісних умов життя	Розвиток людського потенціалу

Усі чотири програми взаємно доповнюють одна одну та всі проекти регіонального розвитку, що мають бути реалізовані у рамках кожної з програм, посилюють один одного.

Проекти мають базуватись на ощадливому ставленні до навколишнього природного середовища, мінімізувати шкоду природі та обмежувати забруднення.

Важливим є територіальний аспект реалізації проектів. Вони мають призводити до зменшення дисбалансів розвитку між окремими адміністративно-територіальними одиницями Дніпропетровської області, створювати рівні можливості для чоловіків і жінок, сприяти збереженню системи розселення на території області.

2. Програми Плану реалізації Стратегії

2.1. Програма 1. ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Дніпропетровщина належить до найбільш розвинених промислових регіонів країни, проте її промисловість характеризується великою енергоємністю та високим рівнем зношеності основних фондів, що значно впливає на конкурентоздатність економіки регіону.

Три сектори, що є лідерами з точки зору доданої вартості у Дніпропетровській області – промисловість, торгівля, транспорт і зв'язок забезпечили понад 50% зайнятості.

Область належить до числа високоіндустріалізованих регіонів, зі значною часткою видобувної промисловості, що формує ринок робочої сили з переважанням робочих місць для чоловіків. Зайнятість жінок переважає у текстильній промисловості та пошитті одягу, виробництві шкіри та шкіряного взуття, у соціальній сфері, але це не забезпечує достатньої зайнятості для жінок.

Нинішня структура економіки області створює значні економічні дисбаланси у розвитку між різними адміністративно-територіальними одиницями, а також містить загрозу щодо періодичного спаду через кризові явища на зовнішніх ринках, куди експортується основна частка випущеної у області продукції.

В області недостатньо розвинутими є сфери економіки, орієнтовані на регіональний та український ринки. Концентрація робочої сили переважно на

великих підприємствах, відсутність достатньо розвинутого сектору малого та середнього підприємництва є ризиком для найманих працівників, які працюють на великих підприємствах, пов'язаним із погіршенням кон'юнктури ринку. Особливо це соціально небезпечно у містах, економіка та соціальна сфера яких формується завдяки одному-двом підприємствам, як правило добувної чи металургійної промисловості.

Програма спрямована на вирівнювання економічних та соціальних диспропорцій, диверсифікацію структури економіки, створення умов для зростання частки малого та середнього підприємництва у структурі економіки області.

Стан та проблеми

Результати аналізу соціально-економічної ситуації в області за останні роки свідчать, що, незважаючи на наявність потенціалу для розвитку, в області спостерігається практично повний занепад у машинобудівній та інших галузях наукоємних виробництв, зокрема таких, що орієнтовані на експорт. Значно кращий стан має металургійний комплекс, який є основним експортним потенціалом області, і представлений значною кількістю виробництв.

Оскільки більшість промислових центрів наукоємних та промислових виробництв області, у часи коли вони стабільно працювали, давали найбільшу додану вартість та були конкурентоспроможними на вітчизняному та світових ринках, саме вони мають стати економічними локомотивами області, інвестиційно привабливими та такими, що забезпечать як мінімум 80% надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Разом з тим більша частина адміністративно-територіальних одиниць області є дотаційними, мають обмежені ресурси для розвитку та є малопривабливими для проживання. Монопрофільні міста в силу значної експортної складової у структурі валового продукту містоутворюючих підприємств, є залежними від стану глобальної економіки та коливань на світових ринках. Від стабільності роботи цих підприємств безпосередньо залежить кількість працюючого на них персоналу, а відповідно, добробут населення та соціальний стан у монопрофільних містах.

Сфери економіки, орієнтовані на регіональний та український ринки, слабо представлені. Зокрема, це стосується агропромислового комплексу регіону, який характеризується слабкими можливостями для зайнятості та занепадом соціальної та інженерно-технічної інфраструктури в сільських і приміських місцевостях.

Практично не набирає обертів приладобудування та виробництво сучасної техніки. Майже відсутня практика співпраці з компаніями – міжнародними лідерами у галузі машинобудування та приладобудування, хоча наявні майже усі потрібні складові: ресурсний, інтелектуальний, логістичний потенціал, достатня ємність ринку.

Будучи довгий час закритою для світу, область досі не є широко відомою за її межами, залучення її туристичних ресурсів до ринку туристичних послуг залишається на низькому рівні.

Переважає більшість зайнятого населення працює на великих підприємствах промисловості, які у своїй більшості є містоутворюючими. Хоча жіноче населення переважає, робочих місць для цієї категорії осіб недостатньо. Частка підприємств легкої промисловості, інших секторів виробництва, що можуть мати робочі місця для жінок, є незначною.

Не зважаючи на досить великі обсяги сільськогосподарського виробництва, рівень та якість переробки сільськогосподарської продукції є недостатніми. Рівень інновацій у більшості секторів економіки області не відповідає її потребам розвитку та можливостям.

Реалізація Програми 1. «Посилення економічної конкурентоспроможності регіону» має на меті забезпечити поступові зміни структури економіки області, аби зменшити ризики від її залежності від зовнішніх ринків, зменшити диспропорції у економічному розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць. Програма спрямована на досягнення стратегічної цілі 1. Стратегії та має реалізовуватися разом із такими регіональними цільовими програмами:

Програма створення та ведення містобудівного кадастру Дніпропетровської області;

Програма розвитку малого та середнього підприємництва у Дніпропетровській області;

Програма розвитку міжнародного співробітництва, євроінтеграційних процесів та формування позитивного іміджу Дніпропетровської області;

Програма підтримки агропромислового комплексу Дніпропетровської області;

Програма розвитку туризму у Дніпропетровській області;

Програма збереження та розвитку об'єктів культурної та природної спадщини, елементів нематеріальної культурної спадщини, розташованих на території Дніпропетровської області тощо.

Підвищення конкурентоспроможності економіки у цілому може відбуватися через забезпечення рівномірного, диверсифікованого, максимально захищеного від нестабільності ринку, на засадах сталості, висхідного розвитку економіки.

Упровадження принципів високої ефективності, наукоємності виробництва, дружнього ставлення до навколишнього середовища сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону в цілому та може бути досягнуте через подолання нерівномірності економічного розвитку.

Посилення економічної конкурентоспроможності забезпечуватимуть:
 підтримка малого та середнього підприємництва у моно-профільних містах;
 забезпечення залучення інвестицій до периферійних районів області;
 підвищення рівня інноваційності виробництв на засадах комерціалізації наукових розробок;

інфраструктурне забезпечення економіки області;

загальне поліпшення інвестиційного клімату;

упровадження сучасних методів управління територією.

Структура програми

Програма «Посилення економічної конкурентоспроможності регіону» представлена 4 напрямками, дія яких спрямована на вирішення завдань на

конкретній території шляхом реалізації 24 проєктів, спрямованих на досягнення поставлених цілей.

№	Проєкти	Територія, на яку проєкт матиме вплив
Напрямок 1.А. Зменшення економічних дисбалансів, у тому числі на основі розвитку промислово-виробничого комплексу		
1.	Створення та забезпечення функціонування офісу європейської інтеграції у Дніпропетровській області	Вся область
2.	Забезпечення ефективної діяльності Агенції регіонального розвитку Дніпропетровської області	Вся область
3.	Забезпечення ефективного функціонування індустріальних парків на території Дніпропетровської області	Вся область
4.	Виробництво з випуску листів з полімерних матеріалів	Вся область
5.	Створення підприємства з проєктування та виготовлення резервуарів з полімерних матеріалів	Вся область
6.	Виробництво ламінатних туб	Вся область
7.	Виробництво фасадних фіброцементних плит	Вся область
8.	Створення виробництва нового полімерного пакувального матеріалу	Вся область
9.	Виробництво з нанесення полімерів на оцинковану сталь та алюміній	Вся область
10.	Створення виробництва будівельних матеріалів	Вся область
Напрямок 1.В. Розвиток агропромислового комплексу		
11.	Створення спеціалізованих господарств із вирощування овочевих культур	Вся область
12.	Створення простору для оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією	Вся область
13.	Виробництва та обслуговування промислового холодильного обладнання GREENCOOL UKRAINE	Вся область
14.	Виробництво металевої упаковки	Вся область
15.	Створення фруктових садів Межеріччя	Павлоградський район
16.	Виробництво сухого равликового слизу	Вся область
17.	Комплекс зі зберігання плодово-овочевої продукції та її сортування	Вся область
18.	Відкриття приватної сироварні в с.Залелія	Ляшківська ОТГ
Напрямок 1.С. Диверсифікація економіки монопрофільних міст		
19.	Створення бізнес-інкубаторів на території області	Вся область
20.	Формування мережі корпорацій відновлювального (випереджаючого) смарт-розвитку Дніпропетровської області (ОТГ-міста - область)	Вся область
Напрямок 1.Д. Розвиток туристичної сфери		
21.	Розбудова «Санаторію «Курорт Орлівщина»	Вся область. Прилеглі області. Вся країна
22.	Створення спортивно-оздоровчого екологічного центру відпочинку у Верхньодніпровському районі	Вся область
23.	Будівництво автодрому «MotorParkDnipro» в Петриківському районі	Вся область
24.	Будівництво спортивно-розважального комплексу «GOLF RESORT» в Петриківському районі	Вся область

Напрямок 1.А. Зменшення економічних дисбалансів, у тому числі на основі розвитку промислово-виробничого комплексу

Результати аналізу соціально-економічної ситуації в області за останні 3 роки свідчать, що, незважаючи на наявність потенціалу для розвитку, в області спостерігається практично повний занепад у машинобудівній та інших галузях наукоємних виробництв, зокрема таких, що орієнтовані на експорт. Значно кращий стан металургійної промисловості, яка є основним експортним потенціалом області, і представлена значною кількістю виробництв.

Практично не набирає обертів приладобудування та виробництво сучасної техніки. Майже відсутня практика співпраці з компаніями – міжнародними лідерами у галузі машинобудування та приладобудування, хоча наявні майже усі потрібні складові: ресурсний, інтелектуальний, логістичний потенціал, достатня ємність ринку.

В рамках напрямку передбачено забезпечити:
створення та забезпечення функціонування інфраструктури підтримки бізнесу та залучення інвестицій;
розвиток наукоємних та інноваційних виробництв;
розвиток експортного потенціалу космічної галузі;
підвищення конкурентоспроможності на світових ринках металургійного комплексу.

Напрямок 1.В. Розвиток агропромислового комплексу

Сільськогосподарське виробництво Дніпропетровської області є важливою складовою регіональної економіки й має достатній потенціал аби забезпечити все населення регіону достатньою кількістю харчових продуктів та сировиною для переробних підприємств.

Сьогодні структура сільськогосподарського виробництва є далекою від оптимальної. При значному загальному об'ємі валової сільськогосподарської продукції, виробники регіону не повністю забезпечують потреби внутрішнього споживання області за основними харчовими продуктами.

Надзвичайно мала кількість великої рогатої худоби у регіоні ставить під загрозу збереження гумусу у ґрунтах і може у середньостроковій перспективі призвести до виснаження земель та значного зниження виробництва зернової продукції.

Для сільськогосподарського виробництва в області характерним є значна концентрація земель, які використовують великі товаровиробники, проте більшість основних харчових продуктів виробляється в індивідуальних селянських господарствах.

Ефективність одного гектара ріллі у різних районах області відрізняється подекуди у декілька разів, що може бути значним резервом нарощування загальних обсягів сільськогосподарського виробництва без значних фінансових витрат.

Значна частина населення, яка мешкає на сільських територіях, через переважання у нинішній структурі сільськогосподарського виробництва рослинництва, позбавлена можливостей для працевлаштування, що загрожує

подальшою деградацією сільських територій, ускладненням демографічної ситуації та зменшенням тривалості життя сільського населення.

Незважаючи на те, що підприємства сільськогосподарської переробки є практично у кожному районі, обсяги переробки є незначними, не відповідають потребам області, первинна переробка у місцях виробництва сільськогосподарської продукції (сировини) практично відсутня.

Сільське господарство області не має належної логістичної підтримки, логістичних центрів, терміналів довготривалого зберігання, центрів сертифікації продукції, перевірки на відповідність міжнародним стандартам. Вузкість внутрішнього ринку не забезпечує умов для розвитку сільськогосподарського виробництва. Вихід місцевих агровиробників на зовнішні ринки є обмеженим.

Відсутня система підтримки дрібних агровиробників.

Однією з можливостей для агровиробників області є зростання у середньостроковій перспективі світового попиту на продукти харчування, а також підписання договору про зону вільної торгівлі з ЄС без виключень та обмежень.

Основні проблеми пов'язані з низьким рівнем забезпечення водними ресурсами більшості території області, зниженням родючості ґрунтів через недотримання сівозмін унаслідок моногалузевості сільського господарства та значної концентрації земель у руках великих землекористувачів.

В рамках напряму передбачено забезпечити:

створення сільськогосподарського виробництва на основі розвитку фермерства;

розвиток переробної промисловості у агропромисловій сфері.

Напрямок 1.С. Диверсифікація економіки монопрофільних міст

Монопрофільні міста є залежними від стану глобальної економіки в частині кількості працюючих на містоутворюючих підприємствах в силу значної експортної складової у структурі їх валового продукту і, відповідно, коливань світового ринку.

Сфери економіки, орієнтовані на регіональний та український ринки, слабо представлені.

В рамках напряму передбачено забезпечити:

створення у малих монопрофільних містах області бізнес-інкубаторів, технопарків та інше;

створення у монопрофільних містах інфраструктури підтримки розвитку бізнесу, зокрема, інженерно-технічної та транспортної; супровід інвестицій для подолання бюрократичних перешкод, спрощення дозвільних процедур, навчання тощо.

Напрямок 1.Д. Розвиток туристичної сфери

Протягом 30 років територія Дніпропетровської області була однією з найбільш закритих у державі. Зміна суспільної парадигми дозволяє створити нові умови для промоції області, забезпечити використання промоційних ресурсів для формування позитивного іміджу території, підвищення її конкурентоспроможності, а також диверсифікації економіки.

Проекти цього напрямку спрямовані на:
 створення туристичних кластерів;
 розвиток промислового, зеленого, історичного, подієвого, фольклорного, екстремального та інших видів туризму;
 розвиток інфраструктури туризму.

Часові рамки й засоби реалізації Програми

Програма реалізовуватиметься протягом 2021 – 2023 років. Майже всі проекти є такими, що вимагають значного обсягу часового ресурсу на виконання. Основний засіб реалізації – проектне управління.

Очікувані результати та показники

Основний очікуваний результат – зменшення залежності адміністративно-територіальних одиниць від економічного стану великих містоутворюючих підприємств, зменшення асиметрії у розвитку між окремими територіями області.

Показники моніторингу досягнення визначених цілей:

збільшення частки продукції наукоємних та інноваційних виробництв у валовому регіональному продукті області, відповідно створення нових «якісних» робочих місць, покращення діяльності організацій та установ науково-прикладної спрямованості;

підвищення ефективності та продуктивності сільськогосподарського виробництва;

зміна частки МСП у структурі економіки області та периферійних районів;

зміна структури зайнятості та рівня безробіття, у тому числі рівня зайнятості та самозайнятості жінок;

створення туристично-привабливого іміджу Дніпропетровщини для місцевого населення, громадян України та іноземних громадян.

Орієнтовний фінансовий план

№	Назви проекту	Вартість, тис. грн			
		2021рік	2022рік	2023 рік	Разом
Напрямок 1.А. Зменшення економічних дисбалансів, у тому числі на основі розвитку промислово-виробничого комплексу		1 735 020,4	973 090,3	974 590,3	3 682 700,9
1.	Створення та забезпечення функціонування офісу європейської інтеграції у Дніпропетровській області	1 500,0	2 000,0	2 500,0	6 000,0
2.	Забезпечення ефективної діяльності Агенції регіонального розвитку Дніпропетровської області	3 000,0	4 000,0	5 000,0	12 000,0
3.	Забезпечення ефективного функціонування індустриальних парків на території Дніпропетровської області	1 201 240,4	900 930,3	900 930,3	3 003 100,9
4.	Виробництво з випуску листів з полімерних матеріалів	92 880,0	11 610,0	11 610,0	116 100,0
5.	Створення підприємства з проектування та виготовлення резервуарів з полімерних матеріалів	23 760,0	2 970,0	2 970,0	29 700,0

№	Назви проєкту	Вартість, тис. грн			
		2021рік	2022рік	2023 рік	Разом
6.	Виробництво ламінатних туб	8 640,0	1 080,0	1 080,0	10 800,0
7.	Виробництво фасадних фіброцементних плит	123 120,0	15 390,0	15 390,0	153 900,0
8.	Створення виробництва нового полімерного пакувального матеріалу	42 560,0	5 320,0	5 320,0	53 200,0
9.	Виробництво з нанесення полімерів на оцинковану сталь та алюміній	191 520,0	23 940,0	23 940,0	239 400,0
10.	Створення виробництва будівельних матеріалів	46 800,0	5 850,0	5 850,0	58 500,0
Напрямок 1.В. Розвиток агропромислового комплексу		1 674 130,0	217 110,0	216 360,0	2 107 600,0
11.	Створення спеціалізованих господарств із вирощування овочевих культур	1 250,0	1 250,0	–	2 500,0
12.	Створення простору для оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією	6 000,0	6 000,0	6 000,0	18 000,0
13.	Виробництва та обслуговування промислового холодильного обладнання GREENCOOL UKRAINE	1 274 400,0	159 300,0	159 300,0	1 593 000,0
14.	Виробництво металевої упаковки	123 440,0	15 430,0	15 430,0	154 300,0
15.	Створення фруктових садів Межеріччя	106 400,0	13 300,0	13 300,0	133 000,0
16.	Виробництво сухого равликового слизу	10 640,0	1 330,0	1 330,0	13 300,0
17.	Комплекс зі зберігання плодово-овочевої продукції та її сортування	152 000,0	19 000,0	19 000,0	190 000,0
18.	Відкриття приватної сироварні в с.Залелія		1 500,0	2 000,0	3 500,0
Напрямок 1.С. Диверсифікація економіки монопрофільних міст		1 735,0	1 566,0	1 756,0	5 057,0
19.	Створення бізнес-інкубаторів на території області	1 235,0	1 066,0	1 256,0	3 557,0
20.	Формування мережі корпорацій відновлювального (випереджаючого) смарт-розвитку Дніпропетровської області (ОТГ-міста - область)	500,0	500,0	500,0	1 500,0
Напрямок 1.Д. Розвиток туристичної сфери		264 000,0	206 000,0	167 500,0	637 300,0
21.	Розбудова «Санаторію «Курорт Орлівщина»	19 000,0	14 000,0	13 000,0	46 000,0
22.	Створення спортивно-оздоровчого екологічного центру відпочинку у Верхньодніпровському районі	25 000,0	15 000,0	9 000,0	49 000,0
23.	Будівництво автодрому «MotorParkDnipro» в Петриківському районі	150 000,0	100 000,0	75 500,0	325 300,0
24.	Будівництво спортивно-розважального комплексу «GOLF RESORT» в Петриківському районі	70 000,0	77 000,0	70 000,0	217 000,0
Усього (24 проєкти)		3 674 885,4	1 397 766,3	1 360 206,3	6 432 657,9

Припущення та ризики

Припущеннями щодо позитивного результату реалізації програми є:
 підготовка та реалізація на державному рівні програм, спрямованих на модернізацію базових галузей виробництва;
 упровадження на державному рівні проєктних принципів управління;
 державна підтримка проєктів програми через Державний фонд регіонального розвитку;
 упровадження Закону України про державно-приватне партнерство;

приведення всіх обласних програм у відповідність до Стратегії та Плану реалізації Стратегії;

забезпечення прозорості прийняття рішень щодо фінансування проєктів регіонального розвитку та дотримання графіка фінансування;

традиції соціального партнерства в області, наявність соціально відповідальних компаній сприятиме реалізації програми.

Основні ризики для реалізації програми:

залежність реалізації деяких проєктів від державного фінансування;

радикальні зміни кон'юнктури ринку;

відмова від проєктного фінансування;

відсутність кваліфікації потенційних суб'єктів проєктів регіонального розвитку для їх якісної підготовки.

Рекомендації

Оскільки структура економіки базується на галузях, які мають значний основний капітал, успіх їх діяльності у значній мірі залежить від якості та чисельності робочої сили. Таким чином, реалізації цієї програми узгоджується з програмою розвитку людського капіталу.

Успішність реалізації програми суттєво залежить від її розуміння основними суб'єктами регіонального розвитку та їх залучення до підготовки й реалізації проєктів.

Реалізація програми передбачає спільну діяльність багатьох суб'єктів, і у цій роботі органи влади мають забезпечити найвищий рівень взаєморозуміння, прозорості ухвалення рішень та здорової конкуренції.

2.2. Програма 2. ЕКОЛОГІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА

Екологічні проблеми області останніми роками настільки загострилися, що їх з повним правом можна віднести до загальнонаціональних екологічних проблем, і не дивно, що це є одним із важелів, який стримує розвиток конкурентоспроможності області. За оцінкою установ НАН України за ступенем забруднення майже вся територія області належить до категорії дуже забрудненої, а понад третини – до надзвичайно забрудненої. Наслідком такої екологічної ситуації в області є складна демографічна ситуація, яка обумовлена зниженням народжуваності, зростанням загальної смертності та погіршенням епідеміологічного стану.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних та енергетичних ресурсів, екологічна безпека життєдіяльності людини – невід'ємні умови для збалансованого (сталого) розвитку. Тому завданням цієї програми є впровадження та підтримка екологічної політики, спрямованої на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання та відтворення природних ресурсів.

Стан та проблеми

Дніпропетровська область є одним із найбільш значних суб'єктів споживання енергетичних ресурсів усіх видів. Продукція більшості секторів економіки області є енергоємною, з високим рівнем споживання ресурсів, особливо з розрахунку на одиницю продукції. Значне споживання енергоресурсів спостерігається також у сфері житлово-комунального господарства.

Підземними водами не забезпечено 77,6% території області. Основними джерелами водопостачання є поверхневі водозабори. Найменше забезпечена водозаборами лівобережна Дніпропетровщина.

Основна кількість водозаборів зосереджена у правобережній частині області. Разом з тим найбільша за чисельністю міська агломерація області – міста Дніпро, Новомосковськ, Кам'янське (близько 1310 тис. мешканців) має три водозабори загальною потужністю 900 тис. куб. м на добу. Криворізька агломерація (близько 700 тис. мешканців) має 1058 тис. куб. м на добу (без урахування малих водозаборів).

Основною проблемою місць водозабору у Дніпропетровській області є висока мінералізація води та вміст у ній хімічних речовин з високою токсичністю, що не відображається санітарними службам та у звітах департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації.

За індексом забруднення атмосфери рівень забруднення повітря в області оцінюється як високий і перевищує середній по Україні майже у 1,5 раза, що зумовлено концентрацією об'єктів важкої промисловості у регіоні.

Дніпропетровська область є одним із найбільш значних суб'єктів утворення відходів усіх типів.

Земельні ресурси області перебувають під значним антропогенним та техногенним навантаженням. Вагомим фактором порушення земель є добувна промисловість. Обсяги рекультивованих земель – по всій області лише 15 га на рік, тоді як порушені землі – близько 30 тис. га.

Неефективна державна політика у сфері управління відходами та відсутність впливу місцевої влади на підприємства, що забруднюють навколишнє природне середовище, поглиблюють техногенне забруднення атмосферного повітря та ґрунтових вод, недостатнім є розвиток галузі переробки й утилізації промислових та твердих побутових відходів на Дніпропетровщині.

Програма «Екологічна та енергетична безпека» тісно пов'язана з іншими програмами. Наскрізні завдання, спрямовані на вдосконалення охорони навколишнього середовища, можуть істотно вплинути на виконання заходів решти програм.

Належне виконання програми «Екологічна та енергетична безпека» сприятиме виконанню завдань відповідної стратегічної цілі Стратегії та дозволить:

забезпечити реалізацію Дніпропетровської обласної комплексної програми (стратегії) екологічної безпеки та запобігання змінам клімату;

удосконалити систему збору, транспортування, утилізації, переробки твердих побутових відходів;

забезпечувати постійний моніторинг поверхневих і підземних вод;

забезпечити створення і впровадження інтегрованої системи управління водними ресурсами;

забезпечити охорону атмосферного повітря від стаціонарних і пересувних джерел забруднення;

поліпшити стан зелених насаджень області та природних територій, що особливо охороняються;

упровадити енергоефективні технології та забезпечити використання відновлювальних енергоресурсів.

Для забезпечення успішності реалізації даної оперативної цілі пропонуються забезпечити:

зменшення рівня забруднення повітряного басейну області;

захист водних ресурсів;

поліпшення стану земельних ресурсів.

Структура програми

Програма складається з чотирьох взаємопов'язаних напрямів, які охоплюють 20 проєктів.

№	Проєкти	Територія, на яку проєкт матиме вплив
Напрямок 2.А. Створення умов для поліпшення стану довкілля		
1.	Запровадження екологічного моніторингу області	Вся область
2.	Розчищення гирл малих річок області	Вся область
3.	Поліпшення екологічного та водогосподарського стану річки Оріль	Дніпровський, Петриківський, Царичанський, Магдалинівський, Новомосковський та Юр'ївський райони
4.	Захист від підтоплення населених пунктів області	Вся область
5.	Реконструкція інженерної інфраструктури зрошувальних систем	Вся область
Напрямок 2.В. Покращення управління відходами		
6.	Впровадження комплексної ефективної системи поводження з ТПВ на території субрегіону «Західний Донбас»	Павлоградський та Петропавлівський райони, м. Павлоград, м. Тернівка, м. Першотравенськ
7.	Утилізація твердого ракетного палива	м. Павлоград
8.	Будівництво заводу з переробки ТПВ	Вся область
9.	Впровадження інноваційної моделі поводження з твердими побутовими відходами	Томаківський район
10.	Обмеження шкодочинності амброзії полинолистої	Вся область
Напрямок 2.С. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики		
11.	Будівництво та реконструкція автономних котелень у будівлях бюджетної сфери Дніпропетровської області	Вся область
12.	Одержання біогазу та органо-мінеральних добрив шляхом утилізації осадів міських стічних вод	м.Дніпро, м.Кривий Ріг, м.Кам'янське
13.	Будівництво теплових електростанцій на біопаливі	м.Дніпро, Павлоградський район

№	Проекти	Територія, на яку проєкт матиме вплив
14.	Будівництві об'єктів з виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання	Вся область
15.	Спорудження вітроелектростанцій	Вся область
Напрямок 2.Д. Розвиток екомережі та рекреаційних зон		
16.	Будівництво екопарку в м.Дніпро	Вся область
17.	Створення рекреаційних зон на територіях порушених та деградованих земель	Вся область
18.	Розробка проєктів створення (розширення), реконструкції та розвитку об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення	Вся область
19.	Охорона лісів від пожеж	Вся область
20.	Захисне лісорозведення (створення нових лісових насаджень)	Вся область

Напрямок 2.А. Створення умов для поліпшення стану довкілля

Основними забруднювачами довкілля у 2018 р. залишалися підприємства металургійної, добувної промисловості та виробники електроенергії. Найбільш екологічно небезпечними видами економічної діяльності є видобування металевих руд, виробництво електроенергії, чавуну, сталі та феросплавів.

Скиди зворотних вод у поверхневій водній мережі у 2018 р. склали 692,8 млн. м³, з них забруднених – 233,9 млн. м³ (без очистки – 93,7 млн. м³; недостатньо очищених – 140,2 млн. м³); нормативно чистих без очистки – 343,2 млн. м³; нормативно очищених – 115,7 млн. м³.

Для екологічної безпеки на території Дніпропетровської області мають бути створені відповідні умови для поліпшення та стабілізації стану довкілля за всіма його компонентами: повітря, водні та земельні ресурси. Однією з першочергових засад для досягнення успіху в цьому напрямі є усвідомлення населенням області важливості питань, порушуваних у галузі охорони навколишнього природного середовища, адже екологічна культура є визначальним чинником, від якого залежить успіх заходів зі зменшення антропогенного впливу на навколишнє природне середовище. Таким чином, передбачається сфокусувати увагу на проєктах, що:

забезпечать належне функціонування системи екологічного управління й моніторингу за станом довкілля області;

сприятимуть упровадженню інтегрованого басейнового принципу управління водними ресурсами;

створять умови для формування еколого-орієнтованої поведінки у широких верствах населення області, у першу чергу – дітей та молоді;

збільшать частку рекультивованих земель та сформованих на них рекреаційних зон.

Напрямок 2.В. Покращення управління відходами

Значна частина твердих побутових відходів, що генеруються населенням області, перебувають на стихійних сміттєзвалищах. За експертними оцінками щорічно у навколишнє середовище викидається 13,8 млн куб. м звалищного газу, що містить небезпечні токсичні органічні сполуки метану і парникові гази, та 296

тис. куб. м фільтрату, який містить шкідливі речовини, що забруднюють земельні й водні ресурси регіону. Інший аспект проблеми – субрегіон так званої 3 зони генерації ТПВ області не має розробленої системи комплексного управління ТПВ. До цього субрегіону належать міста Павлоград, Тернівка, Першотравенськ та Синельникове, Павлоградський, Петропавлівський, Синельниківський, Межівський, Васильківський, Покровський, Юр'ївський та Новомосковський (частково) райони.

Проєктами напряму передбачається:

створення комплексної ефективної системи поводження з твердими побутовими відходами на території Дніпропетровської області;

поліпшення санітарно-гігієнічного та екологічного стану населених пунктів, створення безпечних для життя і здоров'я людини умов, удосконалення системи збирання, вилучення, переробки та знешкодження побутових і промислових відходів;

зменшення кількості відходів, які збираються у територіальних громадах, через запровадження утилізації більшості органічних відходів за місцем їх походження, поліпшення стану ґрунтів земельних ділянок, на яких сформувались органічні відходи;

зниження кількості непромислових відходів 1 класу небезпеки, що потрапляють на полігони твердих побутових відходів.

Напрямок 2.С. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики

Дніпропетровська область є однією з найбільш енергоспоживаючих областей України. Особливості структури економіки забезпечили область значними енергетичними потужностями, і технічно ці ресурси для споживачів у області не обмежені. Наявність значних енергетичних ресурсів, разом із нинішньою структурою економіки, призводить до надмірного витрачання енергоресурсів на одиницю продукції, веде до її здороощання, посилює екологічне навантаження на навколишнє природне середовище. Проте, урахувавши значний науковий потенціал області, саме Дніпропетровщина може бути територією, на якій буде опрацьовано моделі ефективного енергоспоживання для багатьох областей України.

Зменшення енергозатрат у промисловості залежить від вимог ринку та національного правового регулювання. Тому в рамках Плану реалізації Стратегії розглядається питання енергоефективності публічного та приватного секторів. Програма буде реалізовуватися у межах кожної адміністративно-територіальної одиниці, оскільки рівень енергоефективності як для економіки регіону, так і для сфери послуг, є низьким та вимагає, у першу чергу, упровадження ефективного енергоменеджменту, забезпечення моніторингу ефективності задекларованих адміністративно-територіальними одиницями програм з енергоефективності.

Реалізація проєктів за напрямом:

створить умови для організації ефективного управління процесами енергоефективності;

сприятиме мобілізації ресурсів на досягнення кращих результатів;

створить передумови для використання відновлювальних джерел енергії;

сприятиме зниженню енергоємності установ соціальної сфери;
забезпечить ефективне та економне вуличне освітлення;
створить умови для поширення знань з енергоефективності;
забезпечить інформаційний супровід широких верств населення та виробників щодо переваг від упровадження локальних проєктів відновлювальної енергетики та сформує перелік проєктів відновлювальної енергетики, економічна складова яких є привабливою.

Скорочення витрат на енергозабезпечення у публічному секторі матиме позитивний ефект для соціальної сфери конкретної адміністративно-територіальної одиниці та області у цілому.

Напрямок 2.D. Розвиток екомережі та рекреаційних зон

Напрямок об'єднує проєкти, що спрямовані на поліпшення стану таких елементів навколишнього природного середовища як водні об'єкти, заповідні території та рекреаційні зони.

Проєктами напряму:

створення водоохоронних зон у межах міст області;
оцінювання сучасного стану рекреаційних зон та внутрішніх водойм у межах міських територій області та розробка заходів щодо їх відновлення;
відновлення замулених та зарослих ділянок річок, створення умов для рекреації, відновлення рибопродуктивності;
відновлення гідрологічного режиму річок області.

Часові рамки й засоби реалізації

Програма «Екологічна та енергетична безпека» включає у себе чотири компоненти, що реалізуються через 4 напрями, які складаються з 20 проєктів. Кожен із напрямів стосується окремого аспекту, який має значення для екологічної безпеки територіальних громад області. Програма реалізовуватиметься протягом 2021 – 2023 років.

Очікувані результати й показники

Успішна реалізація проєктів, спрямованих на поліпшення екологічної безпеки, мають сприяти досягненню таких результатів:

поліпшення системи екологічного управління та моніторингу;
захист водних ресурсів від виснаження та забруднення;
поліпшення управління ТПВ;
відновлення водного режиму річок області;
збільшення площ установлених водоохоронних зон;
зниження рівня енергоспоживання.

Показники:

індекс забруднення атмосфери;
зменшення обсягів використання та забору води;
площа рекультивованих та відновлених земель;
зменшення об'ємів ТПВ на несанкціонованих звалищах;
підвищення частки перероблених ТПВ;
відновлення водного режиму річок області;

збільшення площ установлених водоохоронних зон;
збільшення площ рекреаційних зон у межах міських територій;
зменшення споживання енергоресурсів населенням області.

Орієнтовний фінансовий план

№	Назви проєкту	Вартість, тис. грн			
		2021рік	2022рік	2023 рік	Разом
Напрямок 2.А. Створення умов для поліпшення стану довкілля		431 121,4	420 090,2	766 758,3	1 617 969,9
1.	Запровадження екологічного моніторингу області	28 000,0	29 200,0	29 600,0	86 800,0
2.	Розчищення гирл малих річок області	219 000,0	219 000,0	219 000,0	657 000,0
3.	Поліпшення екологічного та водогосподарського стану річки Оріль	2 021,4	12 211,9	14 158,3	28 391,6
4.	Захист від підтоплення населених пунктів області	124 000,0	124 000,0	425 000,0	673 000,0
5.	Реконструкція інженерної інфраструктури зрошувальних систем	58 100,0	35 678,3	79 000,0	172 778,3
Напрямок 2.В. Підвищення ефективності управління відходами		1 950 005,0	1 142 360,0	416 360,0	3 508 725,0
6.	Впровадження комплексної ефективної системи поводження з ТПВ на території субрегіону «Західний Донбас»	108 000,0	112 000,0	111 000,0	331 000,0
7.	Впровадження інноваційної моделі поводження з твердими побутовими відходами	65 000,0	5 000,0	-	70 000,0
8.	Утилізація твердого ракетного палива	774 780,0	523 860,0	303 860,0	1 602 500,0
9.	Будівництво заводу з переробки ТПВ	1 000 725,0	500 000,0	-	1 500 725,0
10.	Обмеження шкодочинності амброзії полинолистої	1 500,0	1 500,0	1 500,0	4 500,0
Напрямок 2.С. Забезпечення енергоефективності та розвиток альтернативної енергетики		4 306 959,2	1 216 892,7	1 171 805,3	6 695 657,2
11.	Будівництво та реконструкція автономних котелень у будівлях бюджетної сфери Дніпропетровської області	11 609,2	14 386,1	18 955,3	44 950,6
12.	Одержання біогазу та органо-мінеральних добрив шляхом утилізації осадів міських стічних вод	7 350,0	7 710,0	850,0	15 910,0
13.	Будівництво теплових електростанцій на біопаливі	1 000 000,0	100 796,6	60 000,0	1 160 796,6
14.	Будівництві об'єктів з виробництва електричної енергії з енергії сонячного випромінювання	3 276 000,0	1 092 000,0	1 092 000,0	5 460 000,0
15.	Спорудження вітроелектростанцій	12 000,0	2 000,0	-	14 000,0
Напрямок 2.Д. Розвиток екомережі та рекреаційних зон		93 706,0	46 687,0	24 292,0	164 685,0
16.	Будівництво екопарку в м.Дніпро	75 450,0	26 000,0	-	101 450,0
17.	Створення рекреаційних зон на територіях порушених та деградованих земель	3 342,0	4 893,0	5 558,0	13 793,0
18.	Розробка проєктів створення (розширення), реконструкції та розвитку об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення	1 800,0	2 000,0	2 310,0	6 110,0
19.	Охорона лісів від пожеж	5 718,0	6 326,0	6 934,0	18 978,0

№	Назви проєкту	Вартість, тис. грн			
		2021рік	2022рік	2023 рік	Разом
20.	Захисне лісорозведення (створення нових лісових насаджень)	7 396,0	7 468,0	9 490,0	24 354,0
Усього (20 проєктів)		6 781 791,6	2 826 029,9	2 379 215,6	11 987 037,1

Припущення та ризики

Загальні припущення, що мають значення для впровадження програми – доступність фінансування для реалізації проєктів Плану реалізації Стратегії. Фінансування повинно бути забезпечене об'єднанням державних, комунальних, приватних коштів.

Для успішності впровадження програми важливими є ресурси у рамках державних програм, які реалізуються через Міністерство екології та природних ресурсів України.

Наступне припущення – технічна спроможність та достатність виконавчого потенціалу для впровадження проєктів. Більшість проєктів програми передбачають проведення досліджень, проєктувальних та ремонтно-будівельних робіт.

Важливо привертати увагу населення до екологічних питань. Підвищення рівня інформованості та зусилля з нарощування потенціалу можуть допомогти створити критичну масу заінтересованих сторін, щоб поліпшити стан навколишнього природного середовища в області. Хоча відчутні екологічні зміни можуть бути досягнуті лише у довгостроковій перспективі у поєднанні з суттєвою зміною політики України щодо ліквідації забруднень від промисловості.

Деякі проєкти програми можуть бути більш ефективними у поєднанні з відповідними заходами програми «Розвиток людського капіталу».

Основні ризики, пов'язані зі здійсненням програми, включають:

- нерациональне використання природних ресурсів;
- нездатність усунути існуючі недоліки, такі як застарілі технології;
- неготовність мешканців до швидкої зміни поведінки на проєкологічну;
- неможливість установа необхідних партнерських відносин та отримання критичної маси заінтересованих сторін на територіях, готових підтримати реалізацію конкретних проєктів та програми у цілому;
- відсутність місцевих знань та управлінської спроможності для реалізації проєктів і відсутність успіхів у мобілізації необхідних ресурсів (коштів);
- поглиблення економічної кризи та політичної нестабільності.

Рекомендації

Успіх реалізації та сталості результатів кожного проєкту базується на розумному врахуванні державних (регіональних) і приватних інтересів. Тому, де це можливо, необхідне поєднання державного і приватного фінансування на додаток до коштів, що надходять від проєктів і програм міжнародної технічної допомоги. Для створення критичної маси заінтересованих сторін, що беруть участь/підтримують реалізацію проєктів, необхідною є участь інвесторів, місцевих, районних і обласних органів влади, науково-дослідних інститутів, навчальних закладів, НУО;

участь проєктів і програм міжнародної технічної допомоги (зокрема ЄС) має важливе значення для отримання фінансових ресурсів та технічної допомоги, забезпечення управлінського потенціалу і технічних навичок для реалізації програми;

досвід інших регіонів і країн може прискорити реалізацію проєктів і отримання максимального результату.

Відповідно до Стратегії певні заходи можуть бути враховані у наступний період планування після реалізації Плану реалізації Стратегії:

підвищення якості питного водопостачання у населених пунктах області;

створення рекреаційних зон;

упровадження сучасних технологій управління твердими побутовими відходами;

поліпшення гідрологічного балансу річок.

2.3. Програма 3. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНИХ УМОВ ЖИТТЯ

Підвищення якості життя людей – головна мета державної політики та найважливіша частина нової регіональної стратегії.

Якість життя відображає ступінь задоволеності матеріальних, культурних та духовних потреб людини, що оцінюється за рівнем задоволеності людиною свого життя за його власною суб'єктивною самооцінкою, що може вимірюватися за певним набором показників.

Найважливішими складовими якості життя вважаються доходи населення і його соціальний захист, споживання матеріальних благ і послуг, умови життя, вільний час. Складові якості життя можуть слугувати не лише метою соціального розвитку, а і його умовою. Жодні дії не повинні призвести до погіршення якості життя понад порогові значення.

Стан та проблеми

Для забезпечення добробуту населення, його всебічного розвитку необхідно створити належні умови. Це одна з вимог принципу соціальної справедливості. Від соціальних умов залежать розвиток та ефективність сільськогосподарського виробництва та відродження села взагалі. Проте нині більшість сільських поселень не в змозі надати селянам необхідний перелік соціальних послуг. Через відсутність значної кількості об'єктів соціальної інфраструктури на селі переважна частина сільських жителів змушена одержувати їх за межами місця постійного проживання. Тому доступність соціальних послуг для кожного сільського жителя є одним із визначальних показників соціальної характеристики населених пунктів та сільських територій. Важливим фактором розвитку сільських територій є їх доступність та розвиток транспортної мережі. Близько 15% з 1453 сіл області мають централізоване водопостачання та близько 1% – водовідведення. Якісна вода є одним із найголовніших чинників впливу на здоров'я людини. Тому першочергова увага має бути зосереджена на створенні можливостей для ефективного водопостачання та водовідведення населених пунктів, у першу чергу сільських територій.

Стан більшості доріг є незадовільним, особливо це стосується доріг місцевого значення. Існують випадки, коли до окремих сіл просто неможливо дістати автотранспортом, внаслідок чого вони фактично є відрізаними від життя. Міські мережі водопостачання є зношеними, наслідками чого незадовільною є якість водопровідної води, кількість аварій вимірюється сотнями на рік, великі зайві втрати води та збільшення її собівартості.

Програма «Забезпечення якісних умов життя» тісно пов'язана з іншими програмами. Наскрізні завдання, спрямовані на покращення якості життя кожного мешканця в будь якій громаді області.

Програма спрямована на досягнення стратегічної цілі 3. Стратегії та має реалізовуватися разом із такими регіональними цільовими програмами:

Регіональна програма розвитку житлового будівництва у Дніпропетровській області;

Регіональна програма оздоровлення та відпочинку дітей Дніпропетровської області;

Обласна програма «Здоров'я населення Дніпропетровщини»;

Комплексна програма соціального захисту населення Дніпропетровської області;

Регіональна програма інформатизації «Електронна Дніпропетровщина»;

Програма розвитку й підтримки сфери надання адміністративних послуг у Дніпропетровській області;

Регіональна Програма забезпечення громадського порядку та громадської безпеки на території Дніпропетровської області;

Регіональна цільова програма захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, забезпечення пожежної безпеки Дніпропетровської області;

Програма розвитку культури у Дніпропетровській області тощо.

Структура програми

Програма складається з чотирьох взаємопов'язаних напрямів, які охоплюють 30 проєктів.

№	Проєкти	Територія, на яку проєкт матиме вплив
	Напрямок 3.А. Розвиток інфраструктури регіону, благоустрій територій	
1.	Житлове будівництво (придбання житла), у т.ч. у сільській місцевості Дніпропетровської області	Вся область
2.	Будівництво, реконструкція, ремонт та експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах області	Вся область
3.	Будівництво, ремонт та реконструкція територіальних доріг загального користування	Вся область
4.	Будівництво, ремонт та реконструкція міжнародних, національних та регіональних доріг загального користування	Вся область
5.	Передача в концесію автомобільних доріг загального користування	Вся область
6.	Будівництво нового аеродрому міжнародного аеропорту в	Вся область

№	Проекти	Територія, на яку проєкт матиме вплив
	Дніпропетровській області	
7.	Будівництво авіаційно-вантажного терміналу (м.Дніпро)	Вся область
8.	Завершення будівництва метрополітену у м.Дніпро	м.Дніпро
9.	Реконструкція, капітальний ремонт мереж зовнішнього освітлення вулиць та доріг населених пунктів Дніпропетровської області	Вся область
	Напрямок 3.В. Підвищення до європейського рівня умов проживання мешканців області	
10.	Придбання сучасної спецтехніки для виконання робіт із санітарного очищення та благоустрою	Вся область
11.	Будівництво, реконструкція та ремонт об'єктів житлово-комунального господарства у містах, районах та об'єднаних територіальних громадах Дніпропетровської області	Вся область
12.	Будівництво, реконструкція водопровідних мереж та обладнання у населених пунктах місцевості Дніпропетровської області	Вся область
13.	Будівництво, реконструкція мереж та обладнання системи водовідведення	Вся область
14.	Передача в концесію систем водопостачання та водовідведення	Вся область
15.	Створення пожежно-рятувальних підрозділів (центрів безпеки)	Вся область
16.	Організація гуманітарного розмінування на території області	Вся область
	Напрямок 3.С. Забезпечення якості соціально-гуманітарних послуг на рівні провідних європейських стандартів	
17.	Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт медичних закладів в територіальних громадах Дніпропетровської області	Вся область
18.	Придбання медичного обладнання для сільських амбулаторій	Вся область
19.	Закупівля автомобілів «швидкої допомоги»	Вся область
20.	Передача в концесію незадіяних приміщень комунальних закладів охорони здоров'я	Вся область
21.	Будівництво, реконструкція, ремонт закладів середньої освіти, у т.ч. у сільській місцевості Дніпропетровської області	Вся область
22.	Придбання «шкільних» автобусів для перевезення дітей, які проживають у сільській місцевості	Вся область
23.	Задоволення потреби у здобутті дошкільної освіти в територіальних громадах Дніпропетровської області	Вся область
24.	Забезпечення дітей та молоді дошкільного та шкільного віку якісними інклюзивними освітніми послугами	Вся область
25.	Будівництво, реконструкція та ремонт закладів соціального захисту у Дніпропетровській області	Вся область
	Напрямок 3.Д. Ефективне публічне управління, розвиток е-демократії та е-урядування	
26.	Побудова сучасної регіональної системи публічного управління	Вся область
27.	Реалізація проєктної моделі розвитку мережі центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) Дніпропетровської області	Вся область
28.	Створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення в ЦНАП регіону	Вся область
29.	Запровадження дієвих механізмів надання якісних та доступних адміністративних послуг мешканцям регіону	Вся область
30.	Організація сервісного обслуговування кожного мешканця регіону, перехід до нової системи надання високоякісних, доступних, прозорих адміністративних послуг	Вся область

Напрямок 3.А. Розвиток інфраструктури регіону, благоустрій територій

Одним із завдань примноження людського капіталу є створення комфортних та безпечних умов життєдіяльності для кожного громадянина. На цей час, за показниками рівня комфорту та безпеки мешкання у населених пунктах Дніпропетровської області значно нижчий, ніж середній по країні.

Програми розвитку регіонів та населених пунктів області, програми господарського, соціального та культурного розвитку повинні узгоджуватися з містобудівною документацією відповідного рівня.

Автомобільні дороги загального користування та штучні споруди на них знаходяться в край незадовільному транспортно-експлуатаційному стані. Це пов'язано системним недофінансуванням дорожньої галузі, що призвело до знищення дорожнього покриття та виникнення ямковості. Така ситуація сповільнює розвиток населених пунктів, призводить до зниження доступності та якості надання послуг населенню, створює негативну тенденцію у розвитку підприємництва, призводить до зниження безпеки руху, руйнування транспортних засобів та негативних транспортно-експлуатаційних показників. Незадовільний стан дорожнього покриття призводить до частих поломок транспорту, який перевозить пасажирів та створюють аварійні ситуації на автошляхах. Для покращення експлуатаційних якостей та забезпечення безпеки руху, автомобільні дороги місцевого значення області та штучні споруди на них потребують виконання робіт з капітального та поточного ремонту, а також належного утримання.

Проєктами напряму передбачається:

розвиток житлового будівництва;

благоустрій населених пунктів (освітлення, дороги тощо);

обладнання зон відпочинку (парків, скверів, зелених зон, пляжів тощо).

Напрямок 3.В. Підвищення до європейського рівня умов проживання мешканців області

Стан житлово-комунального господарства як сектора економіки області вкрай складний, що обумовлено дотаційністю, високою витратністю утримання, відсутністю «здорової» конкуренції на ринку надання послуг у житлово-комунальній сфері, низьким рівнем технічного стану основних фондів, неприпустимо високими втратами енергії, тепла, води та інших ресурсів, недостатньою кількістю альтернативних служб, а також недосконалістю нормативно-правової бази. Існуючий рівень житлово-комунального послуг, сучасний стан підприємств і організацій цього сектору економіки, комунальна інфраструктура знаходяться не просто у незадовільному, а навіть у катастрофічному стані, що призводить до невдоволення населення.

Житлово-комунальна сфера терміново потребує реалізації дуже великого комплексу заходів, спрямованих на забезпечення належного рівня захисту та підтримки об'єктів інфраструктури та надання якісних житлово-комунальних послуг, і ця проблема практично не має резервів часу для її вирішення

Проєктами напряму передбачається:

покращення комунального обслуговування населення;

розвиток системи громадського транспорту;
 покращення системи водопостачання та водовідведення;
 забезпечення безпеки життєдіяльності та розвиток системи цивільного захисту населення.

Напрямок 3.С. Забезпечення якості соціально-гуманітарних послуг на рівні провідних європейських стандартів

За оцінками експертів, подальша концентрація міського населення може спричинити загальне погіршення соціальної ситуації в області, як то невиправдане підвищення вартості нерухомості у місцях концентрації населення, подальше погіршення стану соціальної інфраструктури сільських населених пунктів через скорочення власних ресурсів громад на утримання інфраструктури, погіршення стану здоров'я населення, що обумовлено складною екологічною та санітарно-епідеміологічною ситуацією як у промислових містах регіону, так і на сільських територіях.

Ключовими проблемами охорони здоров'я населення є: недосконала організація системи надання медичної допомоги (проблеми впровадження реформи); брак сучасних медичних технологій, недостатнє володіння ними; низький рівень інформованості як населення так і медиків про сучасні медичні технології, засоби збереження здоров'я та активного дозвілля; недостатність фінансових і насамперед бюджетних, ресурсів для забезпечення ефективної діяльності системи охорони здоров'я.

Також існують проблеми і в інших сферах соціального розвитку громад – культурній, навчально-виховній тощо. Особливо це стосується сільських громад, які мають менший значно менший бюджет для розвитку соціальної сфери. Так, система закладів культури та дозвілля у сільських громадах – клуби, бібліотеки, дома культури, знаходиться у переважній більшості у занедбаному стані.

Проектами наряду передбачається:

підвищення якості та доступності послуг у сфері охорони здоров'я;
 розвиток громад (навчально-виховна, культурна та інші сфери життєдіяльності громади), зокрема, на засадах партнерства бізнесу, влади та громадськості, міжмуніципального співробітництва.

Напрямок 3.Д. Підвищення ефективності публічного управління, інформатизація суспільства та розвиток е-демократії

Упровадження інструментів електронної демократії та електронного урядування, цифровізація, забезпечення повного та зручного доступу до використання інформаційних технологій і сервісів на всіх територіях регіону, надання адміністративних та інших послуг в електронному вигляді розширює можливості розвитку суспільства, забезпечує участь мешканців громад у громадській і політичній діяльності.

Такі властивості електронної демократії, як інтерактивність, швидкість передачі інформації, утворення мережевих спільнот, можуть позитивно позначитися на розвитку та функціонуванні демократичної системи публічного управління в цілому.

Проектами наряду передбачається:
розвиток електронного урядування та інформатизації суспільства;
підвищення якості надання адміністративних послуг (е-послуг);
розвиток системи соціальних комунікацій та зв'язків з громадськістю.

Часові рамки й засоби реалізації

Програма «Забезпечення якісних умов життя» включає у себе чотири компоненти, що реалізуються через 4 напрями, які складаються з 30 відповідних проектів. Кожен із напрямів стосується окремого аспекту, який має значення для покращення якості проживання мешканців області. Програма реалізовуватиметься протягом 2021 – 2023 років.

Очікувані результати і показники

підвищення якості надання житлово-комунальних послуг;
зручний та доступний громадський транспорт;
забезпечення населення усього регіону якісними послугами водопостачання та водовідведення;
підвищення безпеки життя та пересування;
створення належної системи цивільного захисту в громадах;
оптимізація мережі медичних закладів в області за критеріями доступності медичних послуг для всіх верств населення;
зручні та доступні для сімей с дітьми послуги освітніх закладів;
реалізація спільних соціально-значущих проектів з проведення святкових подій, інших культурно-масових заходів;
створення ЦНАП в усіх районах області, спрощення процедур надання адміністративних послуг через інтернет-середовище;
забезпечення належним інтернет-зв'язком та іншими засобами комунікації всіх верств населення та організацій.

Орієнтовний фінансовий план

№	Назви проекту	Вартість, тис. грн			
		2021рік	2022рік	2023 рік	Разом
Напрямок 3.А. Розвиток інфраструктури регіону, благоустрій територій		11 384 497,1	11 391 605,5	5 503 081,3	28 279 183,9
1.	Житлове будівництво (придбання житла), у т.ч. у сільській місцевості Дніпропетровської області	228 258,4	249 253,8	276 627,6	754 139,8
2.	Будівництво, реконструкція, ремонт та експлуатаційне утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах області	3 000 000,0	3 000 000,0	3 000 000,0	9 000 000,0
3.	Будівництво, ремонт та реконструкція територіальних доріг загального користування	700 000,0	700 000,0	700 000,0	2 100 000,0
4.	Будівництво, ремонт та реконструкція міжнародних, національних та регіональних доріг загального користування	500 000,0	500 000,0	500 000,0	1 500 000,0
5.	Передача в концесію автомобільних доріг	1 000 000,0	1 000 000,0	1 000 000,0	3 000 000,0

№	Назви проєкту	Вартість, тис. грн			
		2021рік	2022рік	2023 рік	Разом
	загального користування				
6.	Будівництво нового аеродрому міжнародного аеропорту в Дніпропетровській області	2 430 000,0	2 430 000,0		4 860 000,0
7.	Будівництво авіаційно-вантажного терміналу (м.Дніпро)	205 000,0	200 000,0	-	405 000,0
8.	Завершення будівництва метрополітену у м.Дніпро	3 280 000,0	3 280 000,0		6 560 000,0
9.	Реконструкція, капітальний ремонт мереж зовнішнього освітлення вулиць та доріг населених пунктів Дніпропетровської області	41 238,7	32 351,7	26 453,7	100 044,1
Напрямок 3.В. Підвищення до європейського рівня умов проживання мешканців області		2 267 703,3	1 263 061,9	1 303 088,5	4 833 653,7
10.	Придбання сучасної спецтехніки для виконання робіт із санітарного очищення та благоустрою	170 000,0	205 000,0	250 000,0	625 000,0
11.	Будівництво, реконструкція та ремонт об'єктів житлово-комунального господарства у містах, районах та об'єднаних територіальних громадах Дніпропетровської області	1 383 296,9	350 912,8	326 368,9	2 060 578,6
12.	Будівництво, реконструкція водопровідних мереж та обладнання у населених пунктах місцевості Дніпропетровської області	302 308,6	298 244,0	314 140,0	914 692,6
13.	Будівництво, реконструкція мереж та обладнання системи водовідведення	50 577,2	49 561,0	53 535,0	153 673,2
14.	Передача в концесію систем водопостачання та водовідведення	204 620,6	205 444,1	205 144,6	615 209,3
15.	Створення пожежно-рятувальних підрозділів (центрів безпеки)	153 400,0	153 400,0	153 400,0	460 000,0
16.	Організація гуманітарного розмінування на території області	3500,0	500,0	500,0	4 500,0
Напрямок 3.С. Забезпечення якості соціально-гуманітарних послуг на рівні провідних європейських стандартів		4 630 232,6	2 601 829,2	1 666 182,8	9 699 988,5
17.	Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт медичних закладів в територіальних громадах Дніпропетровської області	670 636,6	473 090,9	331 933,8	1 475 661,3
18.	Придбання медичного обладнання для сільських амбулаторій	101 154,4	99 122,0	107 070,0	307 346,4
19.	Закупівля автомобілів «швидкої допомоги»	99 750,0	99 750,0	99 750,0	299 250,0
20.	Передача в концесію незадіяних приміщень комунальних закладів охорони здоров'я	204 633,6	205 460,6	205 223,2	615 317,4
21.	Будівництво, реконструкція, ремонт закладів середньої освіти, у т.ч. у сільській місцевості Дніпропетровської області	2 273 164,6	925 213,4	586 748,1	3 785 126,1
22.	Придбання «шкільних» автобусів для перевезення дітей, які проживають у сільській місцевості	90 000,0	90 000,0	90 000,0	270 000,0
23.	Задоволення потреби у здобутті дошкільної освіти в територіальних громадах Дніпропетровської області	757 721,5	308 404,5	195 582,7	1 261 708,7
24.	Забезпечення дітей та молоді дошкільного та	49 875,0	49 875,0	49 875,0	625 000,0

№	Назви проєкту	Вартість, тис. грн			
		2021рік	2022рік	2023 рік	Разом
	шкільного віку якісними інклюзивними освітніми послугами				
25.	Будівництво, реконструкція та ремонт закладів соціального захисту у області	383 296,9	350 912,8	3263 68,9	1 060 578,6
Напрямок 3.Д. Підвищення ефективності публічного управління, інформатизація суспільства та розвиток е-демократії		150 200,0	171 900,0	201 900,0	524 000,0
26.	Побудова сучасної регіональної системи публічного управління	117 700,0	123 700,0	123 700,0	365 100,0
27.	Реалізація проєктної моделі розвитку мережі центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) Дніпропетровської області	25 000,0	40 000,0	65 000,0	130 000,0
28.	Створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення в ЦНАП регіону	2 000,0	3 000,0	3 000,0	8 000,0
29.	Запровадження дієвих механізмів надання якісних та доступних адміністративних послуг мешканцям регіону	5 000,0	5 000,0	10 000,0	20 000,0
30.	Організація сервісного обслуговування кожного мешканця регіону, перехід до нової системи надання високоякісних, доступних, прозорих адміністративних послуг	500,0	200,0	200,0	900,0
Усього (30 проєктів)		16 164 929,7	14 165 334,7	7 371 164,1	38 503 172,4

Припущення та ризики

Ключовою передумовою, що має значення для впровадження Програми, є доступність фінансування для реалізації включених проєктів регіонального розвитку. Фінансування повинно бути забезпечене об'єднанням державних, грантових та приватних коштів. Також однією з умов є технічна спроможність та достатність виконавського потенціалу для впровадження проєктів.

Підвищення рівня інформованості та зусилля з нарощування потенціалу можуть допомогти створити широке коло зацікавлених сторін, щоб забезпечити стовідсоткову реалізацію проєктів Програми.

Основними ризиками Програми є:

невиконання суб'єктами регіонального розвитку спроможності співфінансування реалізації інвестиційних проєктів в обсягах, що передбачаються, з місцевих бюджетів розвитку, партнерських коштів та інших не заборонених законодавством джерел;

недостатність практичного досвіду щодо розробки, підготовки технічної документації, практичної реалізації, фінансового супроводу інвестиційних проєктів окремими суб'єктами регіонального розвитку;

неможливість встановлення необхідних партнерських відносин;

відсутність альтернативних джерел фінансування проєктів.

2.4. Програма 4. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Дніпропетровська область належить до найбільш урбанізованих областей України та регіонів Європи. Процеси урбанізації на території області розвивалися

нерівномірно, відповідно до формування промислових центрів. Ці процеси мають різні наслідки для окремих територій області. Крім територій з високою, вище, ніж у середньому в Україні, щільністю населення, утворилися зони з низьким рівнем концентрації людських ресурсів та ресурсів соціального забезпечення. Населення Дніпропетровської області поступово скорочується.

Низька урбанізація та щільність населення, передусім периферійних районів, концентрація його в урбанізованих центрах, за умов відсутності достатньої кількості робочих місць, дисбаланс між попитом та пропозицією на ринку праці створює проблеми для регіонального розвитку.

У рамках програми термін «людський потенціал» розглядається як сукупність освітніх, культурних, ціннісних та мотиваційних характеристик, що мають безпосередній вплив на продуктивність праці й підвищення якості життя окремих індивідів та територіальних громад.

Стан та проблеми

Особливості економіки області, потреби місцевого ринку праці вимагають реорганізації та розвитку системи професійно-технічної освіти, коледжів для підготовки кваліфікованих спеціалістів, затребуваних на місцевому ринку праці, у тому числі, у перспективі до 2027 року.

Сучасні принципи оцінки інвестиційної привабливості території включають також оцінку підготовки робочої сили, а також можливостей отримання освітніх послуг. З метою створення рівних умов для отримання якісного навчання передбачається сформувати та розвивати освітні округи з урахуванням структури населення області.

Дніпропетровська область є однією з найбільш населених українських областей з дуже високою щільністю населення. Проте демографічна ситуація в області не є кращою від середньої в Україні і тенденція до її поліпшення чітко ще не проявилася. Розміщення населення у межах території області є досить нерівномірним, що викликано наявністю великих міст, де мешкає більшість населення, і слабозаселеними периферійними районами з низьким рівнем урбанізації.

Програма 4. «Розвиток людського потенціалу» спрямована на стабілізацію демографічної ситуації, скорочення негативних міграційних процесів, розвиток трудових ресурсів, створення умов для поліпшення якості життя.

Упровадження програми може здійснюватися у тому числі через коригування діючих регіональних цільових програм:

- Програми сприяння громадянській активності у розвитку територій;
- Регіональної цільової соціальної програми «Молодь Дніпропетровщини»;
- Цільової соціальної комплексної програми розвитку фізичної культури і спорту в Дніпропетровській області;
- Регіональної цільової соціальної програми «Освіта Дніпропетровщини»;
- Програми розвитку сімейної та гендерної політики у Дніпропетровській області тощо.

Структура програми

Програма 4 «Розвиток людського потенціалу» складається з трьох напрямів, до яких включено 13 проєктів, спрямованих на:

створення умов для збалансування регіонального ринку робочої сили та поліпшення умов для зайнятості населення, забезпечення відповідності попиту роботодавців та пропозиції робочої сили, створення умов для впровадження практики забезпечення інформування населення області про потреби ринку праці;

поліпшення можливостей доступу до якісної середньої освіти, включаючи можливості формування суспільно-важливих ціннісних орієнтирів, розвитку лідерських якостей;

перехід до формування навчальних програм закладів освіти відповідно до потреб ринку праці, запитів роботодавців;

створення умов для підтримки громадських ініціатив, поліпшення доступу населення до суспільно-важливої інформації.

№	Проєкти	Територія, на яку проєкт матиме вплив
Напрямок 4.А. Формування конкурентоспроможного інтелектуального капіталу		
1.	Проєкт «ЕХАМ Дніпро» – зовнішнє управління підготовки професійних кадрів на підприємствах”	Вся область
2.	Проєкт «Дуальна освіта в дії»	Криворізький, Широківський райони
3.	Підтримка самозайнятості населення на селі, сприяння створенню малих підприємств у сільській місцевості	Вся область
4.	Створення та підтримка сімейних молочних ферм на території області	Вся область
5.	Поліпшення благоустрою території громад шляхом самоорганізації мешканців	Вся область
Напрямок 4.В. Здоровий та культурний розвиток населення		
6.	Проведення культурно-мистецьких заходів: концертів, фестивалів, вистав театрів, виставок, майстер-класів, семінарів для всебічного розвитку творчих здібностей	Вся область
7.	Реставрація, реконструкція та капітальні ремонти закладів культури в територіальних громадах Дніпропетровської області	Вся область
8.	Реконструкція спортивного комплексу «МЕТЕОР»	м. Дніпро
9.	Будівництво та реконструкція та ремонт спортивних об’єктів в територіальних громадах Дніпропетровської області	Вся область
10.	Реконструкція гідротехнічних споруд веслувального каналу та воднолижного стадіону бази олімпійської підготовки КП «Водно-спортивний комбінат» у м. Дніпро	м. Дніпро
11.	Створення місцевих центрів фізичного здоров’я населення «Спорт для всіх»	Вся область
12.	Створення молодіжних центрів (просторів, ХАБів)	Вся область
13.	Проєкт «Молодіжна робота в ОТГ»	Вся область

Напрямок 4.А. Формування конкурентоспроможного інтелектуального капіталу

Внаслідок демографічних коливань останніх років система освіти, у першу чергу вищої, переживає період гострого дефіциту осіб що навчаються – школярів,

студентів, слухачів, магістрантів та аспірантів тощо. Разом з тим, розвиток світового ринку навчальних послуг демонструє тенденції до зростання потреб. Захист системи освіти як економічної галузі та одного з основних інструментів розвитку людського капіталу, її подальший розвиток, інтеграція у Європейський освітній простір, системна робота з промоції освітнього простору Дніпропетровщини зможуть забезпечити не тільки зменшення виїзду молоді на навчання за кордон, але й приплив її на територію області.

Упровадження проєктів напряду передбачає:

розвиток сучасної високоякісної системи освіти, у тому числі професійної, вищої освіти та науки;

поліпшення системи професійної орієнтації шкільної молоді з врахуванням ґендерних підходів.

розвиток кадрового потенціалу;

підвищення громадської активності мешканців.

Процеси в економіці області у перспективі суттєво вплинуть на структуру ринку праці, якість зайнятості, потреби роботодавців. Реалізація проєктів напряду забезпечуватиме умови для ефективної зайнятості відповідно до отриманої освіти, свідомий вибір майбутнього місця навчання та умов для якісного працевлаштування, створить передумови для підвищення рівня конкурентоспроможності Дніпропетровської області.

Напрямок 4.В. Здоровий та культурний розвиток населення

Для забезпечення успішності реалізації даного напрямку пропонуються такі завдання:

розвиток культури та збереження об'єктів культурної спадщини;

розвиток фізичної культури та спорту, дозвілля;

підвищення ефективності реалізації державної молодіжної та сімейної політики.

Напрямок 4.С. Підвищення громадської активності, розвиток самоврядування та демократії

Органи місцевого самоврядування віддалених населених пунктів у умовах обмеженості ресурсів не у змозі забезпечити доступ громадян до публічної інформації, адміністративних послуг, забезпечити гідний рівень благоустрою.

Місцеве лідерство, організація населення для реалізації проєктів, спрямованих на поліпшення умов проживання та послуг, є результативними методами концентрації як людських, так і фінансових ресурсів для досягнення максимального результату.

Проєкти напряду спрямовані на досягнення позитивних змін у таких сферах, як:

формування в учнівській молоді лідерських навичок та ціннісної орієнтації, необхідних для адекватного реагування на виклики сучасності;

розвиток лідерських навичок у жінок з метою їх більш широкої участі в ОСН та загалом у місцевому самоврядуванні;

поліпшення доступу населення сільської місцевості до публічної інформації.

Позитивний результат можна отримати лише через залучення громадян до спільної діяльності. Основними інструментами підвищення соціальної активності

населення, у тому числі молоді, є участь у реалізації проєктів, важливих для мешканців населеного пункту. Незважаючи на наявні традиції співпраці та взаємодії, досвід співпраці є незначним.

Часові рамки й засоби реалізації

Програма реалізовуватиметься протягом 2021 – 2023 років. Частина проєктів має циклічний характер, зокрема, підтримка органів місцевого самоврядування на конкурсних засадах. Решта розраховані на тривалий термін виконання – до двох років.

Засоби реалізації проєктів залежатимуть від тематики, спрямування та змісту проєкту. До таких засобів належать: зміна управлінських інституцій, упровадження практики міжмуніципальної та міжвідомчої співпраці, об'єднання ресурсів, конкурси – для підтримки територіальних громад, виконання пілотних проєктів для окремих територіальних громад, облаштування віртуальних просторів для консультування та навчання.

Очікувані результати та показники досягнення цілей

У ході реалізації програми передбачається досягнення таких результатів:

- підвищення активності, свідомості та відповідальності молоді;
- забезпечення постійного доступу представникам органів місцевого самоврядування до інформаційних та консультаційних ресурсів;
- покращення культурного рівня населення;
- створення органів самоорганізації населення в усіх населених пунктах області;
- реалізація громадських компаній щодо покращення благоустрою населених пунктів;
- забезпечено збереження культурної спадщини та традицій Дніпропетровщини;
- підвищення рівня забезпеченості кадрами закладів освіти та охорони здоров'я.

Орієнтовний фінансовий план

№	Назви проєкту	Вартість, тис. грн			
		2021 рік	2022 рік	2023 рік	Разом
Напрямок 4.А. Формування конкурентоспроможного інтелектуального капіталу		14 116,5	16 178,6	16 415,1	46 710,2
1.	Проєкт «ЕХАМ Дніпро» – зовнішнє управління підготовки професійних кадрів на підприємствах»	3 330,4	3 141,4	4 901,5	11 373,3
2.	Проєкт «Дуальна освіта в дії»	1 377,0	2 025,0	3 040,2	6 442,2
3.	Підтримка самозайнятості населення на селі, сприяння створенню малих підприємств у сільській місцевості	652,1	816,9	1 113,3	2 582,3
4.	Створення та підтримка сімейних молочних ферм на території області	5 582,0	5 776,0	1 567,0	12 925,0
5.	Поліпшення благоустрою території громад шляхом самоорганізації мешканців	3 175,0	4 419,3	5 793,1	13 387,4
Напрямок 4.В. Забезпечення умов для здорового та культурного розвитку населення		1 046 739,6	917 194,1	908 535,9	2 872 369,5

№	Назви проєкту	Вартість, тис. грн			
		2021рік	2022рік	2023 рік	Разом
6.	Проведення культурно-мистецьких заходів: концертів, фестивалів, вистав театрів, виставок, майстер-класів, семінарів для всебічного розвитку творчих здібностей	4 434,8	5 861,0	25 082,5	35 378,2
7.	Реставрація, реконструкція та капітальні ремонти закладів культури в територіальних громадах Дніпропетровської області	166 913,4	96 210,7	70 296,9	333 421,0
8.	Реконструкція спортивного комплексу «МЕТЕОР»	600 000,0	500 000,0	500 000,0	1 600 000,0
9.	Реконструкція гідротехнічних споруд веслувального каналу та воднолижного стадіону бази олімпійської підготовки КП «Водно-спортивний комбінат» у м. Дніпро	65 149,4	200 000,0	200 000,0	465 149,4
10.	Створення місцевих центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх»	27 000,0	28 000,0	29 000,0	84 000,0
11.	Будівництво та реконструкція та ремонт спортивних об'єктів в територіальних громадах Дніпропетровської області	177 762,0	76 587,4	72 566,5	326 915,9
12.	Створення молодіжних центрів (просторів, ХАБів)	5 000,0	10 000,0	11 000,0	26 000,0
13.	Проєкт «Молодіжна робота в ОТГ»	480,0	535,0	590,0	1505,0
Усього (13 проєктів)		1 060 856,1	933 372,7	924 951,0	2 919 079,7

Припущення та ризики

Загальні припущення, що мають значення для впровадження програми – доступність фінансування для реалізації проєктів Плану реалізації Стратегії. Фінансування повинно бути забезпечене об'єднанням державних, комунальних та приватних коштів.

Перспективне впровадження Закону України про міжмуніципальне співробітництво є важливим спонукаючим фактором для просування практики реалізації спільних для органів місцевого самоврядування проєктів.

Реалізація у Дніпропетровській області міжнародних проєктів з упровадження практики місцевого економічного розвитку сприятиме досягненню позитивних результатів.

Наступне припущення – технічна спроможність та достатність виконавчого потенціалу для впровадження проєктів.

Підвищення рівня інформованості та зусилля з нарощування потенціалу можуть допомогти створити критичну масу заінтересованих сторін, щоб поліпшити людський капітал області. Хоча відчутні зміни можуть бути досягнуті лише у довгостроковій перспективі у поєднанні зі зміною політики України щодо процесів децентралізації та збільшення можливостей органів місцевого самоврядування.

Основні ризики у реалізації програми:

неготовність роботодавців прогнозувати кадрові потреби, у т.ч. – на тривалу перспективу;

відсутність альтернативних джерел фінансування проєктів;

стійкість гендерних стереотипів щодо ролей жінок/чоловіків у суспільстві, відповідності тих чи інших професій певній статі;

незначний обсяг практики реалізації проєктів співпраці органів місцевого самоврядування;

неможливість установлення необхідних партнерських відносин та отримання критичної маси заінтересованих сторін на територіях, готових підтримати реалізацію конкретних проєктів та програми у цілому;

відсутність місцевих знань та управлінської спроможності для реалізації проєктів і відсутність успіхів у мобілізації необхідних ресурсів (коштів).

Рекомендації

Загальний принцип – імплементація проєктів у систему планування розвитку Дніпропетровської області й забезпечення моніторингу та кореляції проєктів у разі потреби. У системі планування області відсутні програми, спрямовані на забезпечення розвитку територіальних громад.

На основі викладених у цьому документі проєктних ідей слід:

розробити проєкти для подання до Державного фонду регіонального розвитку, проєктів і програм міжнародної технічної допомоги;

забезпечити вивчення та використання міжнародної практики, наприклад, із реорганізації закладів професійно-технічної освіти, організації шкільних округів або реалізації проєктів у рамках спільної діяльності ОМС (досвід інших регіонів і країн може прискорити реалізацію проєктів і отримання максимального результату);

у рамках реалізації Стратегії – забезпечити впровадження успішних проєктів, що реалізовувалися як пілотні;

упровадити практику фінансування більшості інфраструктурних проєктів на засадах співпраці та дольової участі територіальних громад.

3. Основні суб'єкти реалізації Стратегії

Матриця основних суб'єктів та їх роль у впровадженні Плану реалізації Стратегії представлені у таблиці.

Суб'єкти	Участь у впровадженні	Участь у фінансуванні	Участь у моніторингу й оцінюванні (МіО)
<i>Обласна, районні адміністрації та органи місцевого самоврядування</i>	В якості партнерів здійснення проєктів або бенефіціарів їх результатів	Спільне фінансування реалізації проєктів	Безпосередньо для проєктів зі спільним фінансуванням
<i>Державні міністерства, відомства, установи</i>	В якості партнерів здійснення проєктів для відповідних галузей	Спільне фінансування проєктів, у яких вони заінтересовані	Безпосередньо для проєктів зі спільним фінансуванням
<i>Проєкти та програми міжнародної технічної допомоги</i>	Надання (міжнародної) технічної допомоги (за потребою)	Спільне фінансування більшості проєктів	Безпосередньо для проєктів зі спільним фінансуванням
<i>Приватні інвестори і підприємства</i>	Учасники у проєктах з приватним компонентом у якості	Фінансовий внесок у реалізацію проєктів із приватним	Безпосередньо для проєктів зі спільним фінансуванням

Суб'єкти	Участь у впровадженні	Участь у фінансуванні	Участь у моніторингу й оцінюванні (МіО)
	бенефіціарів або партнерів реалізації проєктів	компонентом	
<i>Банківські установи</i>	В якості бенефіціарів	Спільне фінансування реалізації проєктів	Моніторинг за цільовим використанням кредитних коштів
<i>Обласні, районні і місцеві заінтересовані сторони</i>	В якості партнерів або бенефіціарів проєктів, у яких вони безпосередньо заінтересовані	Спільне фінансування здійснення проєктів, від яких вони мають безпосередню вигоду	Надання інформації для моніторингу й наступної діяльності
<i>Спеціалізовані НУО, асоціації та установи</i>	Управління проєктами у сферах, де вони можуть продемонструвати відповідні знання/рекомендації	Головним чином у зв'язку з заходами зі збору коштів	Підготовка звітів і ресурсів для моніторингу відповідних проєктів
<i>Університети, інститути, освітні заклади</i>	Забезпечення практичних знань (ноу-хау), технічної допомоги	Спільне фінансування проєктів, у яких вони заінтересовані	Фахові знання, дані і статистичні звіти для моніторингу у відповідних сферах
<i>Агенція регіонального розвитку</i>	Запуск проєктів (розробка описів проєктів, організація запрошення до торгів, лобювання, нагляд)	Ключова дійова особа у зборі коштів для реалізації Стратегії	Моніторинг реалізації проєктів